In presenti libello cõtinentur duo singulares et perutiles tractat⁹ quoꝝ primus est De salute corporis quē edidit excellentissimus ac probatissimus medicine Doctor dñs Guihelmus de saliceto ad inclitū Alfonsum Arrogonie et Cicilie Regem. ¶ Secundus ꝟo tractatus est de salute anime Hūc miro quodam ac diuino magis ꝙ humano artifitio cōposuit Reuerendissimus pater dominus Cardinalis de turre cremata ordinis predicatoꝝ sacre pagine doctor eximius.

Inc. HC.

¶ Titulus primus horum duorũ tractatuum.

¶ Ad inclitũ alfonsum arrogonie et cicilie regẽ tractatꝰ de salute corporis editus bononie per insignẽ virum dñm Guilhelmũ de saliceto medicine doctorem famosissimuz Incipit feliciter.

Alus corporis potissime cõsistit in cõseruatõe sanitatis. conseruatio aũt sanitatis in debita cõmensuratõe sex rex innaturaliũ a quib9 tota dependet sanitas. vt tertio tegni asserit Galienus. que sunt Aer. cib9 potus somnꝰ vigilia. Motus quies. Repletio inanitio. et accidentia anime. Jccirco ego Guilhelmus de saliceto medicinaliũ doctor studij Bononiensis minimꝰ ad honorẽ dei et zelum publice vtilitatis. instante quoqꝫ. immo iubẽte inclito arragonũ et cicilie rege. tractatũ de salute corporis breuiter atqꝫ vt spero non inutiliter scribere adorior. imitãdo vestigia predecessor meor. maxime vero preceptoris olim mei dñi. p. de tussignano nihil ei derogando. sed honorando potius eumqꝫ insequẽdo cũ additionib9 multis. Scripsit em̃ tractatũ de ea re optimũ. et pulchra sunt que scribit atqꝫ vtilia. sed generalia satꝭ. ego vero magis ad particularia descendã. Procedit autez dictus pceptor meus ordinate ad modum per certas regulas iuxta numer sex rex innaturaliũ predictaruz. et nos similiter in his additionib9 nostris ita faciemus. suasqꝫ hmõi regulas ꝛ sua verba omnia fideliter prout iacent ad longũ recitabimꝰ et post quãlibet regulam quod nostrũ est per modum additionũ subiungemus.

¶ Prima igitur sua regula de aere talis est.

Tamuis non sit tanta vis in electione aeris tp̄e sano sicut
tp̄e epidimico. consultiꝰ tn̄ est morari in bono et puro aere
semoto a stagnis et locis palustribꝫ q̄ȝ in ꝯrio. Aduertēdū
etiā ꝙ ꝑnitiosa res ē et male ꝯn̄e hr̄e cloacā ꝑsertim fetidā
iuxta camerā. inde em̄ pt̄ causari febris pestilentialis. in quo multi ma
le sciunt curare. ☞ Additio. Cōueniens et necessariū est vt corpora
sana morant̄ in locis in quibꝫ calor nō sit ita fortis ꝙ hūiditatē corpis
in sudorē resoluat. Nā talis resolutio facit calorē et sp̄us exalare. ⁊ ꝓ-
terea totū corpꝰ debilitat et ꝑparat ip̄m ad egritudines et syncopim.
Similiter nō debet esse frigꝰ tāte intēsionis vt ex eo corpa cōtrahant̄
et horripulent̄. qꝛ tale frigus ꝑparat ad extinctōem finaliter caloris na-
turalis et mortificatōem membroꝝ et corruptōem digestionis. Ter-
ra et māsiones nō sint humide nimis neq̄ꝫ molles neq̄ꝫ palludinose ne-
q̄ꝫ puluerulēte. sed sint inter has dispositōes medie. Igitur si loca fue-
rint nimis calida vel frigida. temperent̄ cū cōtrario. Et si sint pulue-
rulenta et sordida cū aqua talia loca rorāda sunt. vt ex tali roratōe tem
peramentū recipiant. Si ꝟo sint humida palludinosa aut mollia. mo
randū est sup solaria et loca alta. et exsiccent̄ loca cū igne suffumigatio-
nibꝫ de thure myrra et similibꝫ. Et hoc est ꝙ vult. Ga. in libro tegnī
capitulo de causis vbi dicit ꝙ om̄e immoderatū reducit̄ ad modera-
tū p immoderatū contrariū. Māsiones ꝟo exercituales si q̄s coge-
retur stare in cāpo sic ordinent̄ Tentoria debēt multū separari ab in-
uicez. et reuolui porte versus septentrionē si est estas. si ꝟo est hyems
ecōtrario. Et si herbe mali odoris ibi fuerint vel cadauera aut alie res
fetide cōburant̄. qꝛ ignis remouet oēm malitiā et fetorem a rebus.

## ¶ Scd̄a regula de Cibo et potu.

Scribit isaac in libro viatici. Conseruator sanitatis stoma-
chū custodiat. ne cū cibꝫ sit ei necessariꝰ ip̄m ꝓhibeat. neq̄ꝫ
ei vnq̄ꝫ plus det de cibo vel potu quam digerere valeat.
Quesitū em̄ fuit a Galieno que nā esset medicina ꝑfectior. q̄ respōdit
abstinētia. Que est duplex. vniuersalis videlicet et particularis. vni-
uersalis vt hō totaliter abstineat a cibo ⁊ potu donec appetitꝰ sensibi-
liter vel rōnabiliter confortet̄. Et dico rōnabiliter. aliq̄n em̄ cōtingit
ꝙ a calore fundi stomachi in ieiuno fumi et vapores resoluunt̄ impe-
dientes orifitiū stomachi vbi viget virtꝰ appetitiua. et causant ibi re-
pletōez sue saturitatē fantasticā. vn̄ sumpto pauco cibo fumi deponū-
tur et virtꝰ appetitiua confortat̄. Ecce ꝓpter hāc cām nō est bonū vltra
modū ieiunare. qꝛ stomachus exinanitꝰ attrahit sibi ab om̄ibꝫ mēbris
diuersos humores q̄ corrūpunt̄ in ea et sunt cause multaꝝ egritudinū.
vt ait Gal. Sed particularis abstinētia est abstinere a rebꝫ similibꝰ
cōplexioni. sicut colericꝰ ab allio pipere. et vino forti; ceterisq̄ꝫ rebꝫ ca-
lidis et siccꝫ. flegmaticꝰ a rebꝫ flegmaticis. ⁊ c̄tījs. Nō aūt quare antiq̄
iusserūt tā paꝝ comedere est vt calor naturalis dominet̄ rei digestibili
Nā si in comestione passiuū ꝑdominet̄ actiuo. generat̄ fastidiū qd̄ est
magnū ꝑparamentū ad sanguinē corrūpendū. ⁊ ad malos humores ⁊

morbos generandum.

☞ Additio. In mensuratōe cibi et potus oportet cōsiderare quātitatē. qualitatē. consuetudinē. et regionē. De his duob⁹ vltimis dicit auicenna li. i. ca. de eo qđ cōmedit et bibit Regiones habent ꝓprias naturas et vsus sunt res extra rōem et in hoc experimentū vincit rōem Dicit etiā ibidē. Est nanqꝫ cib⁹ qui solet cōmedi in quo existit aliqđ nocumentū melior cibo bono nō vsitato. Cōcordat ipo. scđa particula amphorismorū dicēs Ex multo tpe consueta. et si fuerint deteriora insuetis. min⁹ molestare consueuerūt. Et iterū in alio amphorismo. Assueti assuetos ferre labores. et si fuerint senes debiles fortibus iuuenib⁹ facilius ferunt. Preterea regio frigida meli⁹ et cū minori lesione sustinet errores comedendi et bibendi q̄ꝫ regio calida. eo ꝙ natura in regione frigida fortior est q̄ꝫ in calida et ventres calidiores et oīa interiora in tpibus frigidis. De quib⁹ ait ipo. prima particula amphorismorū. Ventres vere et hieme calidissimi sunt natura. Silr dicimus de regionib⁹. Quātitas cibi et potus taliter mēsurari debet ne stomachus venter aut ipocūdria tensione grauenter. Qualitas primo mensuratur ꝑ saporē. vnde Auicen. li. i. ca. de eo qđ cōmedit et bibit. Nutriens melius est quod melius sapit dūmodo bone fuerit sube. Scđo ex cogitione complexionis ꝛ copositionis ei⁹ qui regitur. quia si fuerit complexionis calide et compositiōis rare. regat cum calido habente aliquā viscositatē moderato vsu Silr eni augmentat et confortat suū simile. dūmodo vsus sit temperat⁹. Si vero non sit tpatus facit suū simile furere. Et quod dictū est de vno genere cōplexionis et cōpositionis intellige de omnib⁹ alijs.

## Tertia regula de somno et vigilia.

☞ Non est bonū immediate sompto prādio dormire. Si vero dormiendū est. tunc parū dormiat. et longe a prandio. Alioquin sequeret capitis dolor. indigestio stomachi. et reuma. Ergo dormire coactus remota zona et calciamentis primo ꝑ dimidiā horā sup lat⁹ dextrum quiescat. et ꝑ aliā dimidiā sup sinistrū. donec hora finiat et nō ampli⁹ ob cām p̄dictā. Et scitote ꝙ dormitio ante prādiū macillentū reddit corpus. q2 humiditatē ei⁹ exsiccat. sed post refectōe ꝫ impinguat Quilibet aūt p̄cipue refect⁹ semꝑ teneat in tpe dormitōis caput eleuatum et pectus. ne cibus redundans ad orificium stomachi ipsum aggrauet et per consequens caput et mēbra spiritualia inde ledant ☞ Additio Quamuis somnus diurnus vituperetur nocturnus vero sit naturalis et a phisicis approbatus. si tamen hoc nocte vigilauerit propter causas commode potest dormire in die. maxime si fuerit consuetus. Nā consuetudo in talibus malitiam remouet. Preterea somnus debite sumptus aufert dolorē et lassitudinem aquisitam ex labore et vigilijs et impinguat corp⁹. maxīe cū tpe fuerit tpatus. Si vero prolixus ꝛ nimius fuerit reddit corpus lassum et pigrum et superfluitatib⁹ plenū.

## Quarta regula de motu et quiete.

Scitote q duplex est motus siue exercitiu scz temperatu seu equa le quod toti corpi prestat calorem temperatu siue equalem.i.no exce dente.et tale exercitiu in splendide et quiete viuentibus abu preocu pare oz. Na p ipm calor natura mouet a centro ad circuferetia et ex citat in toto corpe. q adiut per calore acquisitu ex pte exercitij humi ditates supfluas sub quibus latitabat in toto corpore cosumit.quibus cosumptis ipse calor naturalis fit acutior ad digestionem celebrada Ecce q vtile est tale exercitiu p quod etiam corpus humanu a me dicinis laxatiuis excusatur.si fiat quomodo et qn eporter. Aliud est exercitiu inequale seu intemperatu.illud prestat toti corpori calore inequale id est excedente et in fine infrigidat et exsiccat. Cuius ratio est quia per ipm multu cosumitur de calido et humido naturali. et ita debilitat virtutem naturale in membris.que virtus in calido et hu mido cosistit.ut ait phs. Tale igitur exercitiu non copetit in regimi ne sanitatis. Si tn per errorem cotigerit substrahi debet de cibo. et addi de potu.eo q potus facilius digeritur q cibus.vt patet in via toribus. Quod tame intellige de tali potu qui simul est cibus et potus et no de aqua que est potus tantu. Ipsa em aqua post tale exercitiu esset venenu scdm Auicennam. extinguendo scz calorem et ipm mor tifica do in membris principalibus que sz.cor.epar.cerebru. Aduer tendu tamen q exercitiu equale frequentius debet fieri in hieme et in vere q in autumno vel estate eo q superfluitate plus abundant in illis tpibus.q etia in estate et autuno multa fit cosumptio huiditatu a calore aeris et a ptione pororum.nec tatu comedit in illis tpibus sicut in hieme et in vere. No tn excludo qn tuc debeat vti exercitio equali sed no ita frequeter sicut alijs duobus tpibus.rationibus adiuctis.

Additio. Cocordat almasor.li.iiij.ca.de mensuratoe motus. vbi dicit q motus mediocris an comestione excitado calore et remouendo supfluitates a corpe pparat stomachum ad recipiendu cibu cu aui ditate et ipm digerendu.et ideo an comestione est sanitatis cos erua tiuus.sed post comestione q facit calore naturale ad exterius exalare spus debilitado.pista via vtutes naturales et digestione corrupit.et fm hoc est infirmitatis generatiuus. Suauis vo et debilis et paruus et tardus et curtus post comestione adiuuat ad meliore et citiore desce sum cibi ad fundum stomachi. Hoc etia vult Auicenna. primo ca none capitulo de eo qd comedit et bibit.

## Quinta regula de repletione et inanitione

Ante q eatur ad mesam quatu possibile est supfluitates pcedetis digestiois expellant.ne fiat comixtio puri cu impuro.neue stomachi et intestinoz virtus coturbet. Et fm Aristotile qttuor sunt cause mul taz egritudinu scz diuersitas ferculoz. plogatio mese. indebita ma sticatio.et nimius ac freques potus in mesa. Primo qn varia comedu tur fercula tuc forsan pmu est durioris digestiois mediu aut facilis. tertiu vo mediocris. et sic fit altricatio cibarioz. vn varij diuersiq generant humores.et natura multu laborat digeredo. Scdo in plo

gatõe mẽse primũ q̃n̄qꝫ ꝑus digerit̃ et in feces vertit̃ qꝫ vltimũ inci-
piat digeri. et tũc digestũ trahit indigestũ ad ip̄m epar q̇ est prince-
ps operꝫ et coc⁹ nature. Tertio necessaria est ꝑfecta epulaꝝ mastica-
tio. Natura em̄ dentes ordinauit vt cõterent cibũ atqꝫ mollificẽt an-
teqꝫ ad locũ digestiõis videlicet ad stomachũ trãsmittat̃. Qui ꝟo nõ
ↄterit epulas suis dentibꝫ ꝑfecte masticãdo is naturã sui corpis mul-
tũ defraudat. sibiqꝫ multas ac varias ꝑparat passiões. Hinc ẽ qꝫ vo-
races ꝛ gulosi sepenumero egrotãt: raroqꝫ vel nunqꝫ ad maturã ꝑue-
niũt senectutẽ. Quarto nimi⁹ ac freq̄ns pot⁹ impedit digestionẽ quẽ-
admodũ supfundere aquã olle bulliẽti impedit ei⁹ feruorem Semel
tñ in die comedere esset laudabile quo ad aliquos vt sunt pingues ꝛ
flegmatici hñtes meat⁹ latos. secus ꝟo est de colericis macribꝫ. cali-
disqꝫ ꝛ siccis corpibꝫ hñtibus meat⁹ strictos. vt ait Auicen. Vel sal-
tem si bis comedẽdũ ẽ. sit ꝑ a cena modica in omĩ tpe Ter autẽ in die
comedere omino fugiẽdũ est Iuxta illõ Qui semel ẽ iust⁹. q̇ bis vir.
bestia q̇ plus Et ẽ annũtio vob qꝫ infiniti moriũt̃ ex repletõe nimia
pauci ꝟo ex ieiunio vl' inanitõe. Iuxta illõ. Excessus facim⁹. sꝫ nos
annosqꝫ voram⁹ Caueat aũt cõseruator sanitatꝫ in q̃cunqꝫ refectõe
comedere vsqꝫ ad sacietatẽ. qꝛ valde nociua est tal' comestio in q̇ nõ
sentit̃ aliq̇s loc⁹ vacu⁹ in stomacho Sꝫ illa deterior q̃ temperamẽtũ
egredit̃ et in stomacho natat. Surge ẽ de mẽsa cũ aliq̄li esurie que
mox sublatꝫ epulis euanescet Et si aliq̊ die excessum fuerit tũc seqn-
ti die comedat̃ et bibat̃ famelice. ne fastidiũ generet̃. ☞ Additio
Balneũ est de gñe repletõis Nã si fuerit tepidũ ꝛ fiat post refectõeꝫ
cũ cibꝫ digest⁹ est in stomacho corp⁹ impinguat Est etiã de gñe ina-
nitõis Nã si fiat añ refectõem seu corpe inanito. et hoc est post oẽm
digestionẽ. et post mũdificatõem egestiõis et vrine. et sit calidũ suf-
ficiẽter. et in eo hõ sudauerit. et fricatõem in eo multã sustinuerit. cor-
pus extenuat et desiccat. magꝫ aũt si in eo dormierit Qd̄ dr̄ in regu-
la Semel tñ in die comedere laudabile eẽ. Cõcordat Gal'. in de inge-
nio sanitatꝫ. dicẽs qꝫ oĩs hõ san⁹ inter diẽ et noctẽ ad minus semel. ꝛ
ad pl⁹ bis. mane scꝫ ꝛ vespe comedere dꝫ Sꝫ qd̄ meli⁹ et temperati⁹
oĩbꝫ hoĩbꝫ existit ẽ vna die comedere semel ꝛ hoc circa meridiem et
post tertiã: et alia die bis añ tertiã videlicet ꝛ in vespis. ꝛ sic cõtinu-
are hãc alternatiuã. et in hoc cõueniũt oẽs ꝑhici Sꝫ comedere semel
corpibꝫ magꝫ extenuatꝫ vt colericꝫ vel melãcolicꝫ incõueniẽs ẽ ꝛ in-
utile valde Colericꝫ ꝓpter nimiã acuitatẽ q̃ resoluit humiditatẽ sub-
stãtialẽ ꝛ sudorẽ Melãcolicꝫ ꝓpt' debilitatẽ ꝟtutꝫ naturalis et calo-
ris etiã qꝛ ꝓpt' crudelitatẽ mẽbroꝝ vẽto cõsumunt̃. Quoꝝ virt⁹ debil'
mltũ cibũ vnica vice sumptũ digerere et rectificare nõ pñt Comedat
ergo melancolicus bis in die et parũ qualibet hora.

## ❡ Sexta regula de accidentibus anime.

Scitote insup qꝫ gaudiũ nimiũ nimiaqꝫ ira pariformiter euitari de-
bẽt. Nã cito appet eoꝝ mala et pernitiosa impssio ☞ Additio. Vt
vult almãsor ca. de cõseruatiõe sanitatꝫ Gaudiũ tpatũ qd̄ fit cũ pui-

sione ⁊ nō subito excitat naturā ⁊ cōfortat oēs ꝟtutes aīales ⁊ natu-
rales ⁊ spūs adiuuat sanos ad oēs actōes meliꝰ ⁊ nobiliꝰ faciēdas
ꝓpt̄ hoc bonū ē oībꝫ hoībꝫ nisi indigētibꝫ minoratōne carnis. qꝛ gau-
diū multiplicat carnē in corpe ⁊ hūiditatē Gaudiū ꝟo qd̄ subito et
absqꝫ ꝑuisiōe fit. qꝛ subito inducit euētatōez in spūalibꝫ et calore exi-
stēte circa cor facit spm̄ et calorē exalare absqꝫ reditu ad cor. ⁊ sic su-
bitā mortē inducit. Ira ꝟo inflāmādo spm̄ et calorē in corde si ꝑseue-
rauerit inflāmat cor et mēbra ⁊ facit possidere febrē. ⁊ spēialit̄ si hō
fuerit calide nature. ꝓpterea tales ꝑcipue abstiere dn̄t Hn̄tes āt cor
frigidū et cōplexionē frigidā cōfortat. nisi nimia et cōtinua fuerit ni-
misqꝫ ꝑseuerauerit. vn̄ talibꝫ aliqn̄ vtilis cēseṫ Ampliꝰ nimia cura
tristitia et sollicitudo carnē et spūs diminuūt et faciūt hoīez melāco-
licū et immobilē. oēsqꝫ opatōes aīales et naturales dirimunt ac de-
struunt Et idō hō q̄ sanꝰ viuere desiderat dꝫ eas vitare ꝓ posse nisi
dū intēdit minorare carnē et hūiditatē corpis vt dictū est. et per car-
nem multiplicatā timet ne infirmitates incurrat.

## Ultima regula de quattuor anni temporibus.

Bseruāda sūt q̄ttuor anni tpa q̄ sūt ver. estas. autūnꝰ. ⁊ hi-
ems Uer incipit in medio martij durās vsqꝫ ad mediuz iu-
nij ⁊ ē calidū et humidū aereū. ⁊ in eo ē germinatio sanguis
eo q̄ ē tpate nature Un̄ in eo tpe expedit comedere pullos gallina-
rū. turtures. oua sorbilia. et lactucā cū aceto. lac caprinum. et pisces
aspratiles cōditas cū spētiebꝫ aromaticꝫ. Et nullū tp̄s aptiꝰ ē fleubo-
thomie sudori medicinis laxatiuis et ceterꝫ purgamentꝫ Nā qcq̇d
erroris medicine ex cura vel fleubothomia in alijs tpibꝫ accidit. hoc
tp̄s verꝫ suo tpamēto et sua nobilitate restaurat. Estas incipit in me-
dio iunij durās vsqꝫ ad mediū septēbrꝫ. et ē calida et sicca ignea In
q̊ tpe excitaṫ q̇dā humor q̇ dꝛ colera rubea Quare cauēdū ē ab omni
eo qd̄ ē calide et sicce nature ab esu et potōe calidis. et a nimia saturi-
tate ꝑcipue in h̄ tpe ne extinguaṫ calor naturaꝉ Comedaṫ qcq̇d fue-
rit frigide et humide nature. vt carnes vituline cuz aceto. cucurbite
et pulli saginati ex farina ordeacea. et fructibꝫ acetosis Uenꝰ coherce-
atur ⁊ motꝰ siue exercitiū nimiū et balnea modice fiāt. Autūnꝰ inci-
pit in medio septēbrꝫ durās vsqꝫ ad mediū decēbris Frigidꝰ ē ⁊ sic-
cus terreꝰ. in q̊ gn̄aṫ colera nigra. melācolia Utēdū ē rebꝫ calidis sꝫ
et humide nature. vt sunt pulli agni. vue dulces. vinū vetꝰ ⁊ subtile
et sitibꝫ Exercitiū in h̄ tpe et balnea et purgatiōes magꝫ ꝑmittūṫ q̄ꝫ
in estate Hiems incipit in medio decēbrꝫ durās vsqꝫ ad mediū mar-
tij Frigida ē ⁊ humida aq̄a. in q̊ tpe gn̄aṫ flegma Utendū ē ġ rebꝫ
calidis et sicce nature. vt pulli colūbaꝝ. et arietū carnes ⁊ assature ⁊
vniuersa pinguia. ficꝰ. nuces. vinū rufuz optimū. et olera Abstineaṫ
a solutōe vētrꝫ et fleubothomia nisi necessitate vrgēte Exercitiū mo-
deratū in h̄ tpe plurimū cōmēdaṫ Hec habui q̄ dicerē de regimie sa-
nitatꝫ a radicibꝫ phice ꝟitatꝫ sumpta. aduersꝰ q̄ si q̇sq̄ꝫ volet arguere

garrul⁹ ille erit potı⁹ q̃ disputator Ea ꝓ si cuꝫ e dicerit ꝗ roles. sani
ꝑfecto ꝛ lõgeuo tp̄e viuẽt Sin min⁹. nõ medicꝫ. nõ arti medicie. ſꝫ
ſtultitie ſꝫ inobedietie ſꝫ ſue negligẽtie aſſcribãt. ☞ Additio. Que
ſi in oĩbꝫ obſuare nolint. q̊ ad aliq̃ ſaltẽ id faciãt Ea em̃ q̃nto meli⁹
ꝑcioſiuſq̈ obſeruauerint. tãto melior ẽ precioſiorẽq̈ ſanitatẽ mũdio
rem ſenectutem et vitam longiorẽ ſortientur.

## ¶ Particula ſcd̃a huius opis.

☞ De pnoſticꝫ ſeu ꝓuiſione futurarꝫ egritudinũ ex ſignis antecedẽ
tibꝫ. et de cõſilio preſeruatiuo ab eiſdem egritudinibꝫ.

De ſalute corpis duo ꝑncipalit̃ req̈rũt̃. ſcꝫ cõueniẽs ordinatio
ſex rerꝫ inaturaliũ d q̃ ſtatim diximꝰ Aliud ẽ ꝓuidere ꝑ ſigna
ſuꝑ futurã egritudinẽ ne eueniat: aut abſq̈ forti leſiõe eueni
at cũ q̊ ẜm tractatũ ſalutꝫ corpis ſeu cõſuatõis ſanitatꝫ fatiemꝰ Nã
hec ſcd̃a ps ẽ valde vtil̃ i regimie ſanitatꝫ ꝛ i omi ẽpatiõe q̃ depẽdet
ex fuko. vt vultipo. in ꝓlogo pnoſticorꝫ Igit̃ ſi dolor capitꝫ vl̃ emig̃
nea fortꝫ ꝛ mãſiuꝰ fuerit cauẽdũ ẽ ne humores ad ocl'os deſcẽdãt ꝛ di
latarẽt pupillã ꝛ generẽt i oculo ſeu ocul' maculas malas ſeu telã aut
cataractã Et ſi cũ medicinis medificaris capitꝫ ꝛ alterãtibꝫ malã diſ
ſpoſitõez ꝓuideri ñ poterit recurrat̃ ad capitulũ ꝓpe egritudinis.
☞ Salt' fatiei ſi pſeuerãs aut mlt⁹ fuerit ꝛ fortꝫ. orꝫ torturã ꝑ̃edit
vicinã Prouideat̃ cũ ſolutis fortit̃ ac vomitis Facies q̊ꝫ infirmi cũ
forti aceto in q̃ mẽtaſtrꝫ ſit decoctũ fricari dꝫ ꝛ comeſtio minuenda
ac ſubtiliãda A vino ꝑterea oĩno abſtiere. gargariſmis fricationibꝫ
purgatõibꝫ ꝛ ſternutatõibꝫ vti dꝫ patiẽs Totꝰ ꝓ corpibꝫ ſaltꝰ mlt
tus ꝛ diu ꝑmanẽs ſpaſmũ pnoſticat In h̃ caũ fortit̃ euacuare cõue
nit corpꝰ ꝛ totaliter fricare ꝛ calefacere: ꝛ regimẽ oĩno ſubtiliare ꝛ me
dicinas fortit̃ calefatiẽtes adminiſtrare Stupor ꝛ mẽbrorꝫ debilitas in
aliq̃ pte ꝑ̃edit paraliſim Subtiliãdũ ẽ regimen cũ iſta ceperint ap
parere. ꝛ cũ medicis calefatiẽtibꝫ q̃ fatiãt ad paraliſiꝫ ꝓuidẽdũ Ru
bedo fatiei ꝛ oclorꝫ atq̈ maifeſtatio venarꝫ i ipis ꝛ deſcẽſus lachria
rũ. ꝛ ipotẽtia patiẽdi lũis claritatẽ ſi iſta affuerint cũ forti dolore ca
pitꝫ freneſiꝫ pnoſticãt Prouideat̃ cũ ifrigidatiõe totiꝰ corpis cũ oleo ro
ſaceo mixto cũ aceto ꝛ cũ fleubothomia vene capitꝫ ꝛ baſilice. ꝛ cũ
medicia colerã mũdificãte vt ẽ medicia fctã ex ſcamonia. aloe. mira
bolanis citris ꝛ ſilibꝫ vl̃ cũ alia medicia magꝫ tpata ꝛ minꝰ piclo
ſa vt ẽ medicia fctã ex tamarindis mãna caſtiafiſtula ſucco roſarꝫ ꝛ
ſilia. ☞ Incubꝫ ꝛ ꝓter ſi pſeuerẽt ꝛ fortes fuerint epilẽſiã ꝓducunt.
Prouideat̃ cũ forti medicia ꝛ medificatõe fctã ex pillul' fetidis ꝛ ex
melle ſeqliti co vl̃ cõpoſito dato cũ triplo aq̃ decoctiõis iſopi ciperi.
achori caparum et peonie. et aliquando cum tiriaca.
☞ Triſtitia abſq̈ manifeſta cã diu ꝑmanẽs puſillamitas atq̈ tior
ꝛ cordis maligtas atq̈ deſpatio melãcoliã ẜcãt Succurrat̃ cũ his
q̃ dicẽt̃ in ca. d melãcolia: ꝛ accipit̃ h̃ melãcolia ꝑ egritudie ñ ꝑ hu
more. ☞ Si ira ꝛ furor cũ ſtabilitate pſeuerauerit ꝛ tp̄s multũ cõti
nuauerit maniã ẜcat Succurrẽdũ ẽ cũ rebꝫ ꝯferẽtibꝫ ad maniã ꝛ de
moniacã paſſionem. Cum aliq̈s circa oculos quaſi muſcas volare

vel in circuitu eoꝝ que aspitiunt fumũ aut vaporẽ viderit. principia
descẽsionis aque ad oculos innuit. Prouideat cũ medicinis huius ca
pituli scꝫ aque descẽsionis ad oculos. ☞ Catarrꝰ et corizioꝛ si freq̄n
ter euenerint et pseuerauerint. timendũ est neptisis vel asma vel passi-
ones pulmones eueniāt. Ideo in breui succurrendũ est cũ medicinis
suoꝝ capituloꝝ. ☞ Sudoꝛ multꝰ atq̧ pseuerans absq̧ causa mani-
festa corpis significat repletõem. Vñ ipocras q̄rta particula ampho-
rismoꝝ. Sudoꝛ multꝰ et somno absq̧ manifesta causa factꝰ significat
qm̄ corpus plurimo vtitur nutrimento. si vero cibũ non accipiẽti hoc
fiat significat qm̄ euacuatõe indiget. Subueniat cum abstinẽtia aut
fleubothomia. Si aũt sudoꝛ fetidꝰ fuerit. tunc febrẽ vicinā significat
Subueniendũ est cũ reb; medificantib; coleram. ☞ Tremoꝛ cordis
frequẽs ptendit mortẽ subitaneā. Cũ fleubothomia et vẽtris solutiõe
succurrat. et spetialiter cũ reb; mouentib; humores adustos et melan-
colicꝰ venenosos. vt sũt polipo. sene. epithimati elebo. nigꝝ. ꝛ similia:
☞ Replerio supflua et nimia timores Omoptoice passionis id est
emissionis sanguinis cũ vomitu stomachi in futuro p̄ter timorẽ appo
plexie et mortis subitanee affert. Statim cũ fleubothomia succurrat.
Sensuũ pturbatio ac motuũ debitatio si cũ repletione fuerit futuraꝫ
nũtiat appoplexiā Succurrendũ est cũ fleubothomia purgatione et
gargarismo. Grauitas si in dextro latere fit apud costas posteriores. id
est apud costas impfectas et curtas. et punctura atq̧ tẽtio epatis signi
ficat lesionẽ. Subueniat prout in capitulo de egritudinib; epatis.
☞ Faties et palpebre si inflate fuerint idropisim et cacesiam signifi
cat. Cacesia est mala habitudo p̄cedens idropisim. ☞ Egestio plus
tincta solito icteritiā significat. Sꝫ si fuerit alba sicut egestio canis
significat icteritiā cũ opilatõe. que deopilantia requirit.
☞ Egestiones liq̄de indigestionẽ significāt et malaꝝ in stomacho ꝛ
epate dispositõem. vel mũdificatõem maloꝝ humoꝝ exeuntiũ in ve
nis. seu cursum humoꝝ ex venis ad intestina mediantib; meseraicis q̄
cõtinuant cũ sima vel cõcauitate epatis et ipis intestinis. ☞ Mollis
egestio fatiens ani adustionẽ aut puncturā dissinteriā demõstrāt futu
ram. ☞ Succurrat cũ medificatiuo et alteratiuo colere vt sunt mi-
rabolani citrini. et similia. ☞ Pruritus ani futuras emorroidas signi
ficat. spetialiter si pruritꝰ ille fuerit absq̧ causa vermiũ in loco exẽtiũ.
☞ Urina fetida putrefactõez in epate et venis significat et q̧ fe. eue
nire debet seu vlceratio in vesica aut vijs vrinalib;. ꝛ hoc p puncturaꝫ
loci distinguit. ☞ Urine ardoꝛ diu pseuerans vesicam et virgā pu
stulis hereditabit. ☞ Lassitudo et dissolutio membroꝝ cum destru
ctione appetitꝰ febrẽ significat futurā. ☞ Quando aliq̄s sentit pun
cturā p totũ corpus ad modũ acus et cũ hoc habuerit extẽsiones abs-
q̧ volũtate significat semp postulas subitaneas. Succurrat cũ fleubo
thomia et ventosatõe. ☞ Cõmotio cõtinua sub cute cum ardore ꝛ
aliqua opilatõe febrem interpolatā significat. Succurrendũ est cum
mũdificatõe. ☞ Fractio membroꝝ cũ dissolutõe absq̧ causa extrin

feca et cū obumbratōe visus et oīm sensuū et debilitate appetit⁹ febʾ ic
continuā significat. Cū fleubothomia succurrat statim antеq̄ supue
niant. Destructio appetit⁹ et nausea colicā innuit. Succurrendū cū
clisteri somno et abstinētia. Multus rubor fatiei cū obscuritate ⁊ an-
helitus augustia. et vocis raucedo leprā incipientē iā accidere timere
fatiūt. Succurrat statim cū medificatiuis adustoꝝ et alteratōis vt sūt
medicine elebo. nigri. polipo. sene. epithi. et similib⁊. Similiter quan
do quis prurituū siccū habuerit p totū corpus et cū hoc senserit punctu
ras ad modū acus et formidatōes quasdā p totū corpus. ⁊ fatiē cū ocu
lis obfuscatā habuerit. leprā futurā significat. Succurrat velociter vt
supra. cū reb⁊ conferrentib⁊ ad leprā ne cōpositio cū mala cōplexiōe fir
metur. Si in vere squinantia multos inuadat repletōem significat ⁊
multiplicatōem male materie. Succurrat cū fleubothomia et vento-
satione. ventris solutōe. abstinentia. et gargarismis factis cū rob nucū
et moris et similib⁊. ☞ Cunq̄ in hyeme appoplexia paralisis et si-
miles egritudines fuerint multiplicate significat repletōem ex mate-
ria frigida multiplicata peccato aeris corrupti p nimiā humiditatem
Remoueat materia subito et cōtinue cū pillulis fetidis et similib⁊ cū
sternutationib⁊ et abstinētia a cibo et potu. ☞ Quādo medic⁹ esta
te dispositōem aeris cōsiderauerit et viderit q multe eueniūt pluuie.
nubes quoq̄ et pluuiaꝝ multitudo die ac nocte pseuerauerit. ac meri-
dionales multi venti exflauerint. vel aer etiā ita quietus fuerit vt non
moueatur. et cū hoc etiā meridionalis ventus turbid⁹ existit. aerē pe-
stiferꝝ p caliditatē multiplicatā. cū humido significat. Succurratur
prout in sequenti tractatu docebitur.

## ¶ Particula tertia et finalis totius operis.

☞ De cōsilio pseruatiuo et curatiuo cōtra pestilentiā variolos mor-
billos ignē persicū et apostemata subito interfitiētia.

Atidotū pestilētiale est duplex pseruatiuū et curatiuum.
Preseruatiuū etiā duplex. dietale et medicinale. De qui-
bus oīb⁊ sed prius de regimine dietali sex rerū innatura
liū predictaꝝ seruato ordine tractabim⁹. ☞ Primo. Aer corruptus
fetidus vel infect⁹ euitet pro posse. Dom⁹ sit septētrionalis poti⁹ q̄
australis. Camera sit in ede non inferior reumatica neq̄ etiā superior
Tpe turbido et nebuloso nō est bonū ire p villam. sed cū aliquo occu-
pari infra domū in qua sint pauci. ☞ Scdo: Carnes grosse ⁊ visco-
se euitent. et pisces p posse. et acrumina vt cepe et allea et hmōi. De ce
petū cū aceto aliquādo parū sumat. q⁊ generat humorē corrodentē ve
nam vt vult Auicen. in. ij. et hoc sit raro. Fiant salsamenta et potagia
cū aceto et succo citri et acetose et spetieb⁊ temperatꝫ. dimittēdo piper
et mltū acuta. Oīa dultia dimittat p posse maxīe q̄ excedūt in dulcedi
ne. q⁊ generāt humorē viscosum vt ait Galien⁹. Fruct⁹ oēs vitari dn̄t
nisi acetosi vt cerasa acria et malogranata. Sꝫ loco fructuū vtat vno
cocleari coriādi pparati siue cōfecti. et hec est medicina solēnis q̄ nullo

tpe debet omitti vt vult Auicenna in scdo Et vt breuiter dicā aceto
vti in cibo et potu tpe pestilentie ꝛ nocumenti ipius assecuratio. a tota
eīn qualitate resistit hmōi corruptioni Potus sit vinū albū clarū pol
litum ꝛ mediocris soporis seu pontici. non rubeum. neqꝫ fumosum. ꝛ
potius eligat̄ vetus q̄ȝ nouum. qꝛ magis exsiccat. ꝛ nouū non est cō-
plete digestū. Limphet̄ vinū aqua cocta infrigidata. Bibere aliquan
do in mane ꝛ parū de bona maluesia vel aliquo vino pontico vtile est
cū vigeret calor. naturales spūs multiplicādo ꝛ supfluitates exsiccat.
☞ Tertio. Somnus diurnꝰ reprobat̄ in hoc tpe. post prandiū sal-
tem. Et si dormiendum est. hoc sit parum ꝛ tarde a comestione re-
mota corrigia et caltiamētis. ꝛ capite ꝛ collo bene eleuatis. a frigore p̄
cauendo. ☞ Quarto. Tpe epidimie exercitiū fugiendū est in aere
discooperto. qꝛ plus attrahit̄ de aere infecto. sed tantum ꝑmittit̄ exer
citiū aliquale in aere recluso habitatōis seu domꝰ stomacho ieiuno. ꝛ
plꝰ laudat̄ q̄esquā exercitiū in h̄ tpe. ☞ Quinto. Repletio saturitas
ebrietas ingurgitatio mł'tiplicatio ferculoꝝ ꝓlongatio mēse quāuis
oīni tpe sint mala. pessima tn̄ i tpe pestilētie. Inanitio p̄cipue in h̄ tpe
mala. Expurgare cerebrū ꝑ nares ꝛ palatū ꝛ corpꝰ euacuare ab oibꝫ
supfluitatibꝫ est bonū q̄ntū plus est possibile. ☞ Sexto. Coitꝰ ira ꝛ
nimiū gaudiū similiter euitent̄. ꝛ balnea nisi in extremitatibꝫ. Corpo
ra eīn illa sunt pestilentie disposita a quibꝫ fit magna resolutio. vt ho-
mines abutētes coitu vel fluentes in balneis. ꝛ qui calefiūt labore vel
magna ira. Et hec sint de sex rebꝫ innaturalibꝫ. ꝛ de p̄seruatio dietali
☞ Medicina. Preseruatiua sumat̄ bis in septimana de bona tyria
ca. ad quantitatē fabe cū vino albo aquatico vel lymphato. vel cū aq̄
acetose q̄ð melius est. Vel sumat̄ puluis factus de radice tormentilla.
Vel pul. seu pilł'. formate ab auicen. ꝛ rasihermon. Recipe aloe cico
trini. ʒ. i. mirre. croci. an̄. ʒ. semis. cū vino fiant et cū vino sumunt̄ ad
quantitatē. ʒ. i. vel cū sirupo acetoso vel syrupo de ribes vł' aqua mēte
Dicit̄ et est veꝝ q̄ omnis hō frequenter vtens his pillulis spetialiter
in principio pestilentie euadet eā et non incurret: Valent eīn he pillu-
le qꝛ resoluunt et exsiccant et sunt sine cura. et eaꝝ vsus frequentet̄ qꝛ
nunq̄ȝ fuit inuenta medicina cōpar ei. nec tā laudabilis et experta. et
sumant̄ semel bis vel ter in septimana. Lapis bezar valet contra oīne
venenū. valet etiā bolus armenicus sumptus cū aceto vel aqua frigi-
da in parua quātitate. similiter et terra sygillata. Electuariū dyātes
valens ad timorosos tristes furiosos debiliū spirituū. cordiacis sinco-
pisantibꝫ conualescentibꝫ cōueniens reliqueas humoꝝ nociuoꝝ ꝛ cibī
corrupti venenosi potēter expellens a peste epidimiali et aere veneno-
so necnon a febriū corruptione p̄seruat. ☞ Cura. Si vero morbus
pestifer euenerit. aut est febris sola. vel cū apostemate Si est febris so-
la. et venter non est laxus ꝓuocet̄ cuȝ suppositorio vel clisteri post fi-
at fleubothomia de basilica. ꝛ parua quia in talibꝫ virtus est debilis
ꝛ materia multū mala. et quādoqꝫ nō multa Et dieta teneatur vt in
acutis quātū ad cibū ꝛ potū Verūtamē licet in parua quantitate fre-

quentius debent cum aliquo confortari propter deperditionem spirit
tuū nā aliter pderent appetitum et illi qui viliter se hñt in cōmedēdo
euadunt et viuūt vt ait auicen. in. iiij. Non debet patiens sustinere
sitim sed in potu aliquid acetosum admisceatur. vt est vinum mala-
granatoꝝ. sirupus de ribes. aqua acetose. succus limonum vel succus
citri. Caueatur a forti medicina. quia frequenter tales per fluxum ven
tris moriuntur. Sed castia fistula thamarindi: reub. viole. pruna ꝛ quā
doqꝫ clisteria possunt administrari: Semper medicus habeat mentē
ad cōfortandum coꝛ et illud pro alio remedio non postponatur. Confor
tetur ergo cum epithimatibus ad extra. et cuꝫ sirupis et alijs medica-
minibus ad intra. in quibus omnibus sit infrigidatio et odoramentū
vt sunt acetositas citri et pomoꝝ. et granata acetosa. campo · sandalis
et similia. Electuarium dianthos de quo supra loquutum est admini
stratoꝛ quia valde cōfortat. Valet etiā trias sandali et diarodon abba-
tis. Pauperes vero sumant succaram rosaceam cū aqua frigida et mo-
dico aque rosacee. Abstineat patiens in balneo et potu aque calide tā-
q̄ꝫ ab initio mortali quia multiplicat pestilentiam et calidū accidentale
ac humidum: et appetitum deicit speciemqꝫ exalare facit. Similiter
abstineat ab vsu brodioꝝ carniū habentium caliditatem et humidita-
tem actu. nisi illa brodia rectificata fuerint cū agresta: vino de granatis
aceto et similibus. Si autem cū febre est apostema. tunc fiat fleubotho
mia scōm exigentiam loci vbi sentitur doloꝛ. Super locum apostema
tis non ponatur tiriaca. quia ipsa ꝓpellit venenum ante se. et sic faceret
apostema pfundari. Apostemata nūq̄ꝫ debēt repercuti: et ideo supra nō
ponatur acetum. morella. plantago. et huiusmodi. sed ponantur attra-
ctiua et maturatiā emplastra. Si vero esset ignis psicus in quo non ap
paret tumoꝛ magnus. sed nigredo et cōbustio et cito dilatatur. fiat em
plastꝝ tale. Recipe mali sgranatoꝝ acetosoꝝ quantū volueris. frangā
tur et cum aceto coquantur. postea bene terantur. et totū extendatur
super pannum vel alutam. et desuper applicetur postq̄ꝫ apostema ru-
tum erit. quia non est presentis speculationis. quodcunqꝫ sit illud. ma-
nui cirurgicali dimittatur

☞ Explicit opus triptitum de salute corpꝰ editū: Bononie p dñm
Guihelmū de saliceto medicine doctorem solēniss. mū.

☞ Incipit tractatus qui intitulatur salus anime alias stabilimentum
fidei catholice. editus per reuerendissimum patrem dominum Cardi-
nalem de turrecremata ordinis predicatoruꝫ eximium sacre pagine do
ctorem. Et diuiditur in septem particulas ſm q̄ ibi sunt septem ratio-
nes seu argumenta efficacissima veritatē huius fidei stabilientia.

## Argumentum primum.

Docet nos diuina scriptura. et cōsonat naturalis rō ac mora
lis doctrina q̄ non est credendū omni spiritui. Et item q̄
qui cito credit leuis fit corde eccle. xviij Ideoqꝫ ammoue
mur probare spūs an ex deo sint. Proinde quo incōprehen
sibilioꝛa atqꝫ altioꝛa sūt que ꝓponuntur credenda: eo efficatioꝛa debent

esse argumēta quibus illa credi oporteat. Hinc xp̄us docēs trinitatē
in diuinis atq; vnitatem cōsistere: asserensq; esse filiū dei et xp̄m in
lege promissum ac ꝓphetis. et sacrifitia sacramentaq; nouam legem
cōdens: nō exegit a nobis vt solis ac nudis verbis suis crederemus.
sed varijs multisq; modis probauit se vera docere atq; asserere per
opa miraculosa et supnaturalia que fecit. de quibus dixit: Opera q̄
dedit mihi pater ꝑhibent testimoniū de me. Joh. x. Et rursus eodē
ca. Si mihi nō creditis operib⁹ credite. Itemq;. Si nō fatio opera
patr; mei nolite credere mihi. Et iterꝫ. Si opa nō fecissent in illis que
nullus alius fecit. peccatū non haberēt. Jo. 15. Unde et ipsi aduersa
rij xp̄i infelices iudei stimulante inuidia dicebāt: Quid facimus: q2
hic hō multa signa facit. Jo. 11. Alioq; in loco quidā eorum dicebāt:
Xp̄s cū venerit nūqd plura sig faciet q̄ q̄ h facit. Jo. 7 Illud ḡ in pri
mis scire cōuenit q sicut hoīes vniuersi vni⁹ eiusdēq; sunt speciei ita
ad vnā eandemq; beatitudinē siue ad eundē vltimū finē saluificuz
sunt creati. Hec autem beatitudo non est feda et brutalis voluptas
quā pfidus in suo alcorhano machomet⁹ repromisit in paradiso ter
restri habendā: sed est clara et pfecta visio deitatis fruitia ineffabili-
ter delitiosa ac plenarie cōtemtiua et quietatiua om̄is desiderij mē
tis create in paradiso celesti eternaliter possidēda. quā in euangelio
xp̄s docuit et repromisit. eiusq; euāgeliste atq; apostoli p̄dicauerūt
Quemadmodū igit̄ totū gen⁹ humanū ad hanc beatitudinē z finē
vltimatū saluificū est creatū: sit oīm fideliū atq; electoꝝ. oportet esse
vnā et eandē fidē qua credant deū esse oīm creatorē iudicē ac remu-
neratorē Et fuit hec fides ab exordio mūdi a cūctis electis obseruata
Que tn̄ p temporꝝ successiones creuit et paulatim mag; magisq; ex
plicita fuit. Insup q2 beatitudine tāta priuatū fuit gen⁹ hūanū pri
morꝝ transgressione parētum. atq; p xp̄m ad eandē beatitudinē fue-
rat reparandū. Igit̄ a mūdi principio necessariū fuit ad salutē habe
re fidē xp̄i explicite vel implicite. Que fides quia de supnaturalib⁹
est. per naturales nō potuit rōnes ꝓbari. sed pedetenti manifestata
est hoībus. Primo quidē p reuelatōes diuinas. per angelicas allo-
cutōes. p apparitōes supnas factas sanctis patriarchis atq; ꝓphe-
tis qui fuere a mūdi principio vsq; ad moisen. Deinde pleni⁹ facte
sunt moisi ac ꝓphetis veteris testamenti. et per eos manifestate sunt
fidelib; ceteris. Interea vt sciremus talia diuinit⁹ esse reuelata viris
p̄cipuis attestatus est omp̄s deus verbis doctris vaticinijs et predi-
cationib; eorundē p copiosa et preclara miracula tāq; per supnatu-
ralia testimonia et argumēta diuina que sunt tāq; sigilla om̄ipoten
tis dei scripturis et verbis sanctoruz mirabiliter appensa. In talib;
em̄ vt pulchre ait Hilari⁹ que supra naturā sūt soli deo de seipso cre
dendū est. Itaq; fides ista vocat̄ catholica. i. cōmunis siue genera-
lis. gn̄aliter em̄ inhesit cūctis dei electis a mūdi exordio tpe q; euan-
gelice legis fuit p vniuersum mundum predicata diffusa ac recepta

Habuit quoq ab ip̄o mundi principio miracula signaq gloriosa. Nempe in abel iusto sacrificante deo apparuit signū qn̄ venit ignis desursum sacrifitia eius cōsumens. Nā vbi trāslatio nostra hz. Respexit deus ad abel et ad munera eius. Ge.4. Alia trāslatio hz. Inflāmauit sup abel et sup munera eius. Signū qd̄ posuit deus in cain. trāslatio enoch in paradisum. gnāle diluuiū. magna stupēdaq fuere miracula. Porro post diluuiū sanctis patribus Noe Sem Abraā Ysaac Jacob. et alijs multis frequēter ac generose apparuit et mirabilia fecit. Tandem p moisen in egipto multa magnaq deus fecit pdigia. p quē suā plebē israheliticā ab egiptiorum seruitute durissima liberauit deosq eorum impotētes et vanos abscōdit. Cōsequenter ipo p moisen legē dedit populo suo in mōte sinai nō sine magnis multisq signis pdigijs atq miraculis. Et q̄uis miracula p moisen facta satis absconderēt legē mosaicā esse diuinitus datā. nihilominus postea per iosue aliosq iudices pphetas ac patriarchas durāte lege moisi q̄plurima fecit deus magna gloriosaq miracula. et maiora q̄ p moisen facta erāt. Orāte em̄ et quasi iubēte iosue sol et luna steterein medio celi immobiles spatio diei vnius. Josue.10. Sit̄r isaia dn̄m inuocante sol retrocessit spatio. x. horarum. et plongata fuit dies illa p horas. 20. Ysaie. 38. Deniq q̄ potentes et gloriosi fuerint helias et helíseus eius discipulus. liber regū describit. Et breuiter donec ad xp̄i aduentum habuit populus iudeorum certis tpibus sub lege mosaica tūc currēte sanctos pphetas aut dei amicos. signa quoq atq miracula. Unde gloriātes cantabāt. Quāta audiuimus et cognouimus et p̄es nostri annūciauerūt nobis. Et fuit quondā ppl's ille multis donis ac priuilegijs diuinitus adornatus et pre cūctis ppl'is multipliciter sublimatus. Porro a tpe illo quo xp̄s mūdo apparere et illi ppl'o p̄dicare est dignatus. nemine habuerūt de plebe sua facientem miracula. nisi ip̄m met dn̄m iesum. et discipulos eius. Quē cū crucifixissent eiusq apostolos et discipulos abiecissent, ablata sunt eis vniuersa supnaturalia benefitia dei et priuilegia cōsueta grā pphetie et mirificatiōes: immo et tūc priuati sunt templo et vrbe regno et sacerdotio. sunt que in p̄sens mūdi uagi dispersi capti oppressi et cūctis hoibus miserabiliores effecti. Omnis quoq excellētia illa vaticiniorū miraculorum priuilegiorū et diuinorum carismarū discipulis xp̄i abundātissime est collata. et per ip̄os ad populū credentem trāslata.

## Argumentum secundum.

Quāuis ea q̄ p ip̄m operatus est xp̄s suffitiant ad euangelice legis et fidei sancte pbationem. tamē ex eis miraculis atq doctrinis pauci iudeorum fuere conuersi. et qui ex illis cōuertebant paulopost xp̄o capto et crucifixo ita fuere turbati territi et deiecti q a sua fide pariter corruerūt. nec xp̄m confiteri. nec coram iudeis apparere audebāt quousq dn̄s iesus post suā resurrectōem ip̄is frequēter atq euidēter

apparuit et in eoꝝ ꝑsentia ascēdit motu ꝓprio in celū sanctiqꝫ ange
li eis visibiliter apparebāt ac loquebant. Sicqꝫ quinquagesimo die
post suā resurrectōem xp̄s invisibili signo misit et infudit gloriosis
apostolis et qbusdā aliȷ̄s fidelib⁹ spm̄ sanctū. q̄ repente corda eoꝝ di
uini amoris ardore vehemētissime inflāmauit. omīqꝫ virtute reple
uit ex alto. toti⁹ quoqꝫ sacre scripture notitiā abundātissime inspira
uit. et oim̄ liguaꝝ sciam dedit. grām etiā ꝓpheti e efficatiāqꝫ signoꝝ.
Itaqꝫ beatissimi illi apl̄i desuꝑ cōfirmati vncti succensi subito pari
ter eruperūt de suo cōclaui. sublataqꝫ omi formidine ṗdicarūt iudeis
feruētissime atqꝫ firmissime. constātissimeqꝫ atqꝫ intrepide affirma
runt. Jesum nazarenū esse regem messiā in lege ꝓmissum ac ꝓphetis.
Et q̄uis in veteri lege plurimi sancti multa magnaqꝫ fecere miracu
la. tamē in euāgelica lege innumerabiliter plures multo pluraꝛ ma
iora miracula signa et ṗdigia perpetrarūt. queādmodū sacre atqꝫ
autētice contestātur historie.

## Argumentum tertium.

Est. quod ea que in euāgelica credim⁹ lege scim⁹ a sanctis pro
phetis ac patriarchis in lege nature. maxime vo in lege scripta mo
saica ante tot secula esse prenūtiata prefigurata et descripta. Nempe
de xp̄i aduētu incarnatōe ꝛ natiuitate ex virgine gloriosa moises in
suis libris. dauid in ps̄. salomon in cāticis. isaias in multꝫ capitulis
ieremias zacharias. aggeus copiose et clare ꝓphetarūt. De loco quo
qꝫ natiuitatis xp̄i ꝓpheta micheas. De certo vo sui aduētus tp̄e va
ticinat⁹ est daniel. De ei⁹ passiōe isaias: dauid. ieremias. ozee. ꝛ aliȷ̄
sunt prelocuti. Sed et de vera ei⁹ deitate supradicti ꝓphete clarissime
conscripserūt. Que omia eruditis in lege et ꝓphetis certissime con
stant. et in aliȷ̄s tum ꝑ alios tū per nos editis tractatib⁹ sunt ꝓbata.

## Argumentum quartum.

Est ista tā diuturna ac finalis derelictio iudeoꝝ q̄ olim erāt peculi
aris et carissim⁹ dei ppl̄s. Et quādo per idolatriā ac aliȷ̄s modis tē
pore veteris testamēti. grauiter offenderūt cōuenerūt castigari a deo
pergētes idolatras quoꝝ potestati tradebant interdū. per vi. ꝑ. viȷ̄.
quādoqꝫ ꝑ annos. xviȷ̄. aut. xx. tandē per annos. xl. Cumqꝫ peccas
sent grauissime tp̄e ieremie ꝓphete. et ante ꝑ idoloꝝ culturā et ꝓphe
taꝝ ac iustoꝝ persecutōem atqꝫ occisionē ꝑ adulteria trāsgressionēqꝫ
legis in auguriȷ̄s sortilegiȷ̄s diuinationib⁹ et magicis artib⁹. traditi
sunt hostibus suis. trāslati et capti per annos. lxx. Interea tn̄ missi
sunt eis multi sancti ꝓphete et viri dei ad consolandū ꝛ instruendū
eos qui et liberatōem eoꝝ futurā determinate prenunciauerunt. Sꝫ
postq̄ xp̄s ab eis occisus est. eiusqꝫ discipuli ab ipis oppressi et deie
cti sunt nec penitere aut credere voluerunt. traditi sunt manib⁹ ro
manoꝝ et crudelissime deuastati occisi venūdati capti et ꝑ mūdū di
spersi vsqꝫ in ꝑsens per tot cētenaria annoꝝ. vtpote plus q̄ ꝑ annos

M.cccc. Nec interim habuerūt ꝓphetas neqꝫ miracula. nec templū nec regē. ner sacerdotiū. nec ꝓpriā terrā. Et hec oīa de eoꝝ infideli tate derelictōe desolatōe captiuitate induratōe obstinatione et mise rijs a ꝓphetꝫ scim⁹ esse p̄dicata. oīa quoqꝫ dilectōis et acceptatōis dei circa hoies signa. cūcta dona priuilegia carismata miracula oliꝫ eis cōcessa ad populū xp̄ianū copiosissime nouim⁹ esse trāslata. Ex hu⁹ qꝫ intuitu argumēti cōuersi sunt sepenūero plurimi iudeoꝝ ꝛ q̇dā eoꝝ q̊tidie conuertunt̄. Nisi eīm iaꝫ multo enormiorib⁹ essent in uoluti sceleribus quam antea vnqꝫ. non tamdiu neqꝫ tam maxime essent a deo spreti derelicti posthabiti. p̄sertim cum nec interim colu erunt idola dieqꝫ ac nocte clament ad deū pro consolatōe.

## Quinti argumenti prima pars

☞ Omi miraculo per xp̄m et suos discipulos facto maius et p̄stan tius extat miraculū totius mundi cōuersio ad tam arduissima euan gelicā legem et incōprehensibilem fidē sine violentia et armis. sine eloquentia astutijs calliditatibꝫ que humanis aut magicis artibus ad p̄dicationes et miracula paucoꝝ: et pauperū xp̄i discipulorum. Quāuis eīm iam plurima et maxima regna a fide xp̄i corruerint. p̄ sertim per violentiam sarracenorū: tempoꝝ quoqꝫ atqꝫ hominū ma litia exigentibus. vt asia affrica egiptus terra promissionis caldea ꝛ regna persaꝝ atqꝫ medoꝝ palestina siria. m̄lta quoqꝫ alia. hec tamē regna omnia multis annis fuerunt xp̄iane religionis cultu ornata: Testes sunt veteres approbate historie. testes doctores scriptoresqꝫ plurimi: testis et ip̄e doctrine vulgore et vite sanctimonia prestans beatus Jeronimus asserens in eo quē scribit aduersus helindium tra ctatu. q̄ suo t̄pe totus in xp̄m credebat mundus.

## Argumenti quinti secunda pars.

☞ Et. q̄ ab exordio p̄dicationis euangelice legis plebs xp̄iana ha buit persecutōes et impugnatōes acerrimas valdeqꝫ multas ab im peratoribus regibus et tirannis. a iudeis a ph̄is ab hereticis. et ta men inter hec oīa penalia mala. xp̄iana religio magꝫ magisqꝫ ex creuit atqꝫ p̄ualuit. et non nisi ope et virtute diuina et per excelsa ac preclara miracula, Sepissime nanqꝫ visum est in vnius martiris oc cisione deum tot et tanta ostēdisse prodigia q̄ .xx.xxx. aut .xl. milia incredoloꝝ cōuertebant̄. Postea vero ꝓpter assidua prohdolor atqꝫ enormia grādiaqꝫ xp̄ianoꝝ scelera ꝑmissi sunt sarraceni et alij fideli bus aliquādo preualere.

## Argumentum sextum.

☞ Est veritas atqꝫ certitudo verboꝝ legiferi nostri dn̄i iesu. q̇ ait. Celū et terra transibunt. verba aūt mea non transibunt. Lu. 21. Et iteꝝ. Amen dico vobis donec trāseat celū et terra iota vnū aut vn⁹ apex nō preteribit de lege donec oīa fiant. Matth. 5. Nempe vt ait preallegat⁹ Jeronimus Mendaces fatiunt vt ipis quoqꝫ vera

dicentibus non credatur. Econtra. veraces fatiūt vt eis in oībus prestetur fides. Multa aūt de aliis et de seipo predixit dñs iesus. vt pote iherosolimitanā destructōem. iudaicā desolationē. suā a discipulo traditionē. captionē. illusionē: flagellatōem. crucifixionē. mortē. resurrectōem. ascensionē. spūssancti missionem. aduentumqꝫ suū in vltimū generale iuditiū. Que oīa preter hoc solū vltimū qđ adhuc futurū pendet cōtigisse ac vera fuisse certū atqꝫ indubitatū est. Restat igit vt qui tot actā tā predicta ab eo futura. fecit esse preterita de hoc vno quod supest non sit aliquo pacto mētiturus. Quō eī mētietur veritas. aut quō facta dictꝫ cōpensare oīpotentia nō valebit. Quo modo inquā qui maiora fecit minora facere nō poterit. Maius siquidem est iudicatū ad mortē. mortuūqꝫ resurgere a mortuis. qꝫ viuum iudicare viuos et mortuos. Maius est hoīem celos ascendere. ad dextrā sedere virtutis dei. angelis imperare et toti celo. qꝫ e celis descendere et solos hoīes demonesqꝫ iudicare.

## ¶ Argumentum septimum.

Est perfectio euāgelice legis et sanctitas vite quā xp̄s sanctorū oīm sanctissimus in euāgelio docuit. Perfectōem nāqꝫ et sanctitatē cōstituit in feruēti pura ꝛ plena deitatis dilectione. Dedit quoqꝫ auxilia aptissima perueniēdi ad talē dei dilectōem. docēdo omnia illa vitari ac deseri que sunt impeditiua spiritalis profectus ꝛ incrementi diuini amoris. vt sunt tpales diuitie. carnales delitie. mūdani honores. ꝓprie voluntatis libertas. impatientia. rācor. inuidia. torpor. otium. negligētia. gula. Et breuiter exemplo et verbis docuit ꝓprium et priuatū amorem extinguere. deumqꝫ toto diligere corde et seipm pure in deo ita vt oīa illa amplectamur et acceptemus que nob accōmoda sunt ad cōplacendū altissimo ad proficiendū in caritate et gratia eius. omniqꝫ virtute ad delendū nostra peccata. ad satisfaciendū pro eis atqꝫ ad conformandū nos ꝓ posse sue sanctissime pāssiōi. Sicqꝫ in oīi aduersitate tribulatōe iniuria pauptate castigatiōeqꝫ corpis gloriemur. in oīi correptione correctione. aspernatōe derisiōe velut in omnibus diuitiis gratulemur. omnipotentiqꝫ regratiemur Odientes nos diligamus persequentibus benefatiamꝰ nec malū reddamus ꝓ malo. sed potius in bono malo vincamꝰ. Nostra bonitate caritate pietate humilitate patiētia māsuetudine beneficētia. alioꝝ malitiā inuidiā crudelitatē superbiā impatientiā iracūdiā iniuriam superemus et extirpare conemur. Ecce habes ex xp̄i euāgelio omne offitiū mediū scꝫ et perfectū. de quibꝰ et a tullio et a beato ambrosio in libro offitioꝝ scriptū est. Legimus eīm in euāgelio adolescenti cuidā dixisse dn̄m. Si vis ad vitā ingredi. serua mandata. Dixit ille. Que? Jesus aūt ait illi Non homicidiū faties non adulterabis. non furtū faties. non falsum testimoniū dices. honora patrē et matrē et diliges proximū sicut teipm. Hec sunt media offitia qb aliqđ deest

Dixit illi adolescēs. Oia hec custodiui a iuuētute mea. Uēde oīa bona tua et da pauperib⁹. et habebis thesaurū in celo. ꝛ veni et seque re me. Et supra habes scriptum vbi diligendos inimicos et orandum dicit pro calumniantib⁹ et persequentibus nos ꝛ benedicēdū maledicentes. Hoc nos facere debemus si velimus perfecti esse sicut pater noster qui est in celis. Qui super bonos ꝛ malos solem iubet radios suos effundere. et pluuiam et rorē terras vniuersorū sine vlla discretōe pinguescere. Hoc est ergo pfectū offitiū qd carthothoma dixerūt greci. quo corrigunt que aliquos defect⁹ potuerūt hr̄e. vt ait btūs Ambrosi⁹. Et ecce q̄ ista pfecta euāgelij cōsilia adimpleuerūt fulgēt miraculis. clarēt signis. et exaudiunt copiose a deo atq̄ a carismatib⁹ spūssancti replent. Quātoq̄ supradictā pfecti⁹ atq̄ excellenti⁹ obseruauerūt. tāto clariorib⁹ fulsere miraculis. nō solū in vita sua ꝛ morte. sed itē post mortē ꝛ q̄ eorū implorauere suffragia celitus exauditi sunt. Talis abscōdit de⁹ esse suos amicos dilectissimos. ad eorū postulatōes fatiens magnanimis atq̄ innumerabilia signa atq̄ miracula Ipis rogantib⁹ immutauit motū celestiū corporū. mortuos suscitauit q̄plurimos. et a ntītate cecos claudos surdos mutos fecit videntes ambulātes audiētes loquētes. leprosos quoq̄ et alios irremediabilib⁹ egritudib⁹ laborātes curauit Nō docuit xp̄us in euāgelio vt scelerat⁹ et perfid⁹ in alchorano suo machomet⁹ q̄ fideles reddāt malū p malo easdemq̄ iniurias molestias lesiōes inferāt alijs q̄s patiunt ab illis. Nec eos etiā q̄ ita vlciscunt mirificat deus p sua opa miraculosa. sicut nec in lege machometi tales vnq̄ miraculis claruerūt. Postremo etsi ea que credim⁹ seorsum accepta valde sint incomphensibilia ꝛ mirāda immo interdū irrationabilia aliquib⁹ videant. tn̄ dū oīa comportant ac inuicē compant. atq̄ cū suis argumētis et rōnibus assumunt tūc plane inueniunt pulcerrimā hr̄e cōnexionē. et rōnabilissima esse. ac mutuo sapientissime cōcordare. Nunc ergo nūc pariter grās deo referam⁹ oēs qui de tenebris nos vocare est dignat⁹ in admirabile lumē suū. q̄ de lumine fidei ad lucē beatifice visiōis nos simul dignet perducere. ad laudē et glīam nominis sui in eternū benedicti. Amen.



Explicit tractatus de salute anime. Editus per reuerendissimū patrē dn̄m Cardinalem de thurre cremata: ordinis predicatorū. eximiū sacre pagine professorē. Anno dn̄i. M.cccc.xcv. Impressum Lyptzk per Baccalariū wolfgangū de Monaco.